

Received: 22-06-2022
Revised: 17-10-2022
Accepted: 02-11-2022

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและ
เขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

Extension Guidelines to Participation in Agricultural Management
in the area of Land Readjustment and Irrigation for Agriculture

พลสรานู สรานูรมย์^{*1}

Ponsaran Saranrom

ponsaran.sar@stou.ac.th

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม¹

Sineenuch Khrutmuang Sanserm

sineenuch.khr@stou.ac.th

ศิริส ทองเชื้อ²

Siros Thongchure

stongchu@gmail.com

วรรณัย อันสำราญ¹

Wattana Onsamrarn

wattana.pinn@gmail.com

สัจจา บรรจงศิริ¹

Sujja Banchongsiri

sujja.ban@stou.ac.th

บำเพ็ญ เขียวหวาน¹

Bumpen Keowan

bumpen.keo@stou.ac.th

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ¹

Benchamas Yooprasert

Benchamas.yoo@stou.ac.th

* Corresponding Author

¹ สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

² คณะเกษตรและชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Agriculture and Life Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตร 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตร และ 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดชัยนาท กาฬสินธุ์ และพัทลุง จำนวน 348, 595 และ 567 คน ตามลำดับ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.1 ได้กลุ่มตัวอย่าง 78, 86 และ 85 คน ตามลำดับ สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมและปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และนักวิชาการทางการเกษตรในมหาวิทยาลัย จำนวน 50 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จำนวน 13 ตัวแปร ผลปรากฏว่ามี 12 ตัวแปรทุกตัวถูกจัดเข้าองค์ประกอบ โดยสรุปได้เป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยภายใน มีจำนวน 8 ตัวแปร และปัจจัยภายนอก มีจำนวน 4 ตัวแปร 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจำนวน 22 ตัวแปร ผลปรากฏว่า ตัวแปรทุกตัวถูกจัดเข้าองค์ประกอบ โดยสรุปได้เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดระบบการเกษตรและวางแผนการผลิต มีจำนวน 7 ตัวแปร ปัญหาด้านสมาชิกและผู้นำในการมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเกษตร มีจำนวน 6 ตัวแปร ปัญหาด้านภูมิปัญญา/เทคโนโลยีทางการผลิต และกตึกา/ข้อตกลงทางการผลิต มีจำนวน 4 ตัวแปร ปัญหาด้านทุนและทรัพยากร มีจำนวน 3 ตัวแปร และปัญหาด้านสิ่งจูงใจในการได้รับผลตอบแทน มีจำนวน 2 ตัวแปร 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ (1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน (2) การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (3) การออกแบบวิธีการ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน (4) การสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง (5) การสร้างกลไกขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ และ (6) การเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การมีส่วนร่วม, การจัดการการเกษตร, เขตจัดรูปที่ดิน

Abstract

The purposes were to study: 1) factors of farmers' participation in agricultural Management 2) problems related to participation of farmers in agricultural Management, and 3) extension guidelines to participation in agricultural Management.

The populations were 1) 348, 595, and 567 farmers participated in the land readjustment and irrigation for agriculture project in Chainat, Kalasin, and Phatthalung provinces, respectively. The samples were determined using Taro Yamane's formula at an error level of 0.1, resulting in a sample of 78,86, and 85 people, respectively. The simple random sampling was used. Data were collected using an interview form on participation factors and farmers' participation problems. Data were analyzed using descriptive statistics, and exploratory factor analysis. 2) Key informants on extension guidelines to participation consisted of 50 farmers, entrepreneurs, and agricultural extension scholars. The purposive sampling was used. Data was collected using focus group and analyzed by content analysis.

The study found that 1) An exploratory factor analysis of 13 variables related to the participation of farmers indicated that there were 12 variables organized into components. Two components could be summed up: 8 internal factors and 4 external factors. 2) An exploratory factor analysis of the 22 variables of farmers' participation problem showed all variables were included. It could be summarized into 5 components, namely, problems in extension and supporting production planning of 7 variables, problems of members and leaders of 6 variables, problems in wisdom / technology and production agreements of 4 variables, problems in capital and resources of 3 variables, and problems of incentive compensation of 2 variables. 3) extension guidelines to participation were: (1) encouraging participation in every step of the work process; (2) launching of collaborative learning process; (3) designing methods/activities appropriate to the community context; (4) creating activities for continuous participation; (5) establishing mechanisms to drive participation at different levels; and (6) linking with network partners.

Keywords: extension guidelines, participation, agricultural Management, land readjustment area

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรเกษตรยั่งยืน” โดยมีแนวทางไปสู่เป้าหมายโดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ซึ่งมีรูปแบบการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดความเชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2016) ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ต่างๆ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยึดแนวคิดการพัฒนายอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเกษตรกรในพื้นที่นั้นๆ

พื้นที่ในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมจัดได้ว่าเป็นพื้นที่การเกษตรที่มีศักยภาพความพร้อมในการทำการเกษตรมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านระบบน้ำครอบคลุมรายแปลงของเกษตรกร อีกทั้งมีการจัดรูปที่ดินใหม่ให้เหมาะสมกับการจัดการการผลิตสินค้าเกษตร การขนส่งผลผลิตทางการเกษตร และการคมนาคมต่างๆ ซึ่งทางกรมชลประทานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

ซึ่งได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ด้วยบูรณาการกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

จังหวัดชัยนาท กาฬสินธุ์ และพัทลุง เป็นพื้นที่ๆ มีศักยภาพเนื่องจากเกษตรกรรมมีศักยภาพและความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรเกี่ยวกับการจัดรูปที่ดิน การจัดระบบน้ำ การคมนาคมขนส่งในพื้นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการจัดการการเกษตรในพื้นที่ (Royal Irrigation Department, 2020) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ตลอดจนแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่จัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม
3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

นิยามศัพท์

เขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม หมายถึง การดำเนินงานพัฒนาที่ดินและระบบน้ำที่ใช้เพื่อเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิต โดยทำการรวบรวมที่ดินหลายแปลงในบริเวณเดียวกันเพื่อวางแผนผังรูปที่ดินใหม่ โดยเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมมีจำนวน 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบรมธาตุ จังหวัดชัยนาท พื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว ระยะที่ 1-3 จังหวัดกาฬสินธุ์ และพื้นที่โครงการฝายบ้านพร้าว จังหวัดพัทลุง

การจัดการการเกษตร หมายถึง การจัดการการเกษตรในการออกแบบระบบการเกษตรที่เหมาะสมในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ตลอดจนการจัดการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรตามระบบการเกษตรที่ได้ออกแบบไว้

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตร หมายถึง การส่งเสริมให้เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้บูรณาการในการมีส่วนร่วมในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการออกแบบระบบการเกษตรที่เหมาะสม ตลอดจนการวางแผนการจัดการการเกษตรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตร หมายถึง แนวทางในการร่วมกันจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมและปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดชัยนาท กาฬสินธุ์ และพัทลุง จำนวน 1,510 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ที่ระดับความคาดเคลื่อน 0.1 ได้กลุ่มตัวอย่างรวม

249 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดระดับความคิดเห็นของปัจจัยและปัญหาการมีส่วนร่วมโดยกำหนดเกณฑ์จากค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 1.00 - 1.80 = น้อยที่สุด 1.81 - 2.60 = น้อย 2.61 - 3.40 = ปานกลาง 3.41 - 4.20 = มาก และ 4.21 - 5.00 = มากที่สุด และการวิเคราะห์ exploratory Factor analysis เพื่อจัดกลุ่มปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันตามองค์ประกอบ จากปัจจัยประเภทต่างๆ โดยหาค่า (1) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) (2) องค์ประกอบ (Factor extraction) โดยวิธี Principle component analysis พิจารณาค่าไอเกน (Eigen value) ซึ่งเป็นค่าความผันแปรของตัวแปรทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบ (3) หมุนแกนองค์ประกอบแบบออร์โธกอนอล (Orthogonal) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) เพื่อให้ตัวแปรสัมพันธ์กับองค์ประกอบชัดเจนมากยิ่งขึ้น และพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยใช้ค่าองค์ประกอบเท่ากับ 25 (Vanichbuncha, 2016)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการทางการเกษตรในมหาวิทยาลัย จำนวน 50 คน คัดเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากตัวแทนผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรได้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตร

1.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดพัทลุง

ปัจจัย	จังหวัดชัยนาท		จังหวัดกาฬสินธุ์		จังหวัดพัทลุง		ค่าเฉลี่ยรวม	
	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
1. ด้านสมาชิก	2.87 (0.860)	ปานกลาง	3.27 (0.691)	ปานกลาง	3.57 (0.935)	มาก	3.24 (0.829)	ปานกลาง
2. ด้านผู้นำ	2.67 (0.884)	ปานกลาง	3.03 (0.669)	ปานกลาง	3.63 (0.999)	มาก	3.11 (0.851)	ปานกลาง
3. ด้านกิจกรรมและการดำเนินงานของโครงการ	2.87 (0.819)	ปานกลาง	3.13 (0.730)	ปานกลาง	3.70 (0.794)	มาก	3.23 (0.781)	ปานกลาง
4. ด้านทรัพยากรที่เอื้อ	2.83 (0.986)	ปานกลาง	2.90 (0.607)	ปานกลาง	3.50 (0.900)	มาก	3.08 (0.831)	ปานกลาง
5. ด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยี	2.53 (0.730)	น้อย	2.87 (0.860)	ปานกลาง	3.37 (0.850)	ปานกลาง	2.92 (0.813)	ปานกลาง
6. ด้านกติกาและข้อตกลง	2.60 (0.724)	น้อย	2.97 (0.964)	ปานกลาง	3.43 (0.858)	มาก	3.00 (0.849)	ปานกลาง
7. ด้านการสื่อสารการเชื่อมโยงสมาชิก	2.67 (0.802)	ปานกลาง	3.13 (0.730)	ปานกลาง	3.63 (0.809)	มาก	3.14 (0.780)	ปานกลาง
8. ด้านสิ่งจูงใจในการได้รับผลตอบแทน	2.90 (0.995)	ปานกลาง	3.00 (0.871)	ปานกลาง	3.50 (0.777)	มาก	3.13 (0.881)	ปานกลาง
9. ด้านการสนับสนุนจากองค์กรในกลุ่ม	2.67 (0.758)	ปานกลาง	2.87 (0.571)	ปานกลาง	3.50 (0.777)	มาก	3.01 (0.702)	ปานกลาง
10. ด้านนโยบายรัฐ	2.63 (0.964)	ปานกลาง	2.93 (0.828)	ปานกลาง	3.47 (0.819)	มาก	3.01 (0.830)	ปานกลาง
11. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน	2.93 (0.980)	ปานกลาง	3.00 (0.695)	ปานกลาง	3.60 (0.814)	มาก	3.18 (0.830)	ปานกลาง
12. ด้านการศึกษาและวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยี	2.53 (0.730)	น้อย	2.83 (0.699)	ปานกลาง	3.27 (0.944)	ปานกลาง	2.88 (0.791)	ปานกลาง
13. ด้านการตลาด	2.90 (0.885)	ปานกลาง	2.70 (0.915)	ปานกลาง	3.33 (0.959)	ปานกลาง	2.98 (0.920)	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	2.74 (0.860)	ปานกลาง	2.93 (0.760)	ปานกลาง	3.48 (0.860)	มาก	3.07 (0.825)	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดพัทลุง มีรายละเอียดดังนี้

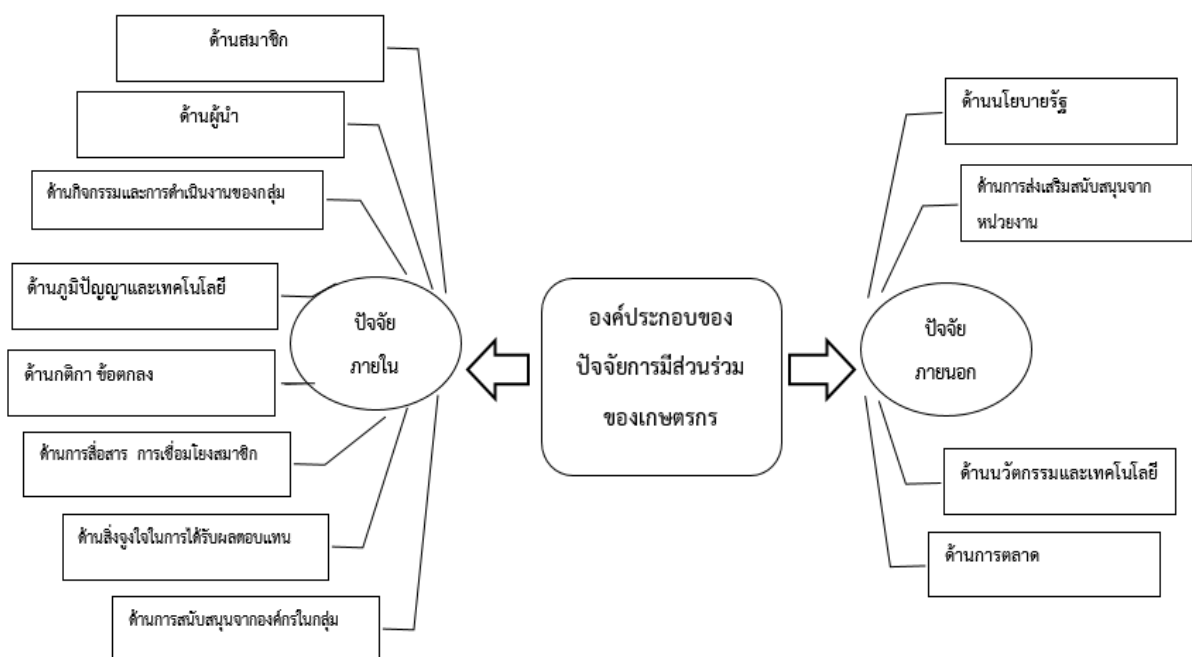
1) ภาพรวมรายประเด็น พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.07$) เมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัย พบว่า มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลางทุกประเด็น ได้แก่ ด้านสมาชิก ($\bar{X}=3.24$) ด้านกิจกรรมและการดำเนินงานของโครงการ ($\bar{X}=3.23$) รองลงมา ด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน ($\bar{X}=3.18$) ด้านการสื่อสาร การเชื่อมโยงสมาชิก ($\bar{X}=3.14$) ด้านสิ่งจูงใจในการได้รับผลตอบแทน ($\bar{X}=3.13$) ด้านผู้นำ ($\bar{X}=3.11$) ด้านทรัพยากรที่เอื้อ ($\bar{X}=3.08$) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรในกลุ่ม และด้านนโยบายรัฐ ($\bar{X}=3.01$) เท่ากัน ด้านกติกาและข้อตกลง ($\bar{X}=3.00$) ด้านการตลาด ($\bar{X}=2.98$) ด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยี ($\bar{X}=2.92$) และด้านการศึกษาและวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยี ($\bar{X}=2.88$) ตามลำดับ

2) ภาพรวมรายจังหวัด พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดพัทลุง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.48$) ส่วนเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดชัยนาท มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.93$) และ ($\bar{X}=2.74$) ตามลำดับ

1.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร จำนวน 13 ตัวแปร ผลปรากฏว่ามี 12 ตัวแปรทุกตัวถูกจัดเข้าองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบที่ 1 มีจำนวน 8 ตัวแปร ได้แก่ (1) ด้านสมาชิก (2) ด้านผู้นำ (3) ด้านกิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่ม (4) ด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยี (5) ด้านกติกา ข้อตกลง (6) ด้านการสื่อสาร การเชื่อมโยงสมาชิก (7) ด้านสิ่งจูงใจในการได้รับผลตอบแทน และ (8) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรในกลุ่ม โดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.680 ถึง 0.815 มีค่าไอเกนเท่ากับ 7.610 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 58.542 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า “ปัจจัยภายใน ในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่”

2) องค์ประกอบที่ 2 มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ (1) ด้านนโยบายรัฐ (2) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน (3) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี และ (4) ด้านการตลาด โดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.528 ถึง 0.828 มีค่าไอเกนเท่ากับ 1.006 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 7.736 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า “ปัจจัยภายนอก ในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่”

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร

2.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดพัทลุง

ปัญหา	จังหวัดชัยนาท		จังหวัดกาฬสินธุ์		จังหวัดพัทลุง		ค่าเฉลี่ยรวม	
	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
1. การส่งเสริมจากหน่วยงานจัดรูปที่ดิน	3.90 (0.481)	มาก	3.10 (0.885)	ปานกลาง	3.10 (0.845)	ปานกลาง	3.37 (0.737)	ปานกลาง
2. การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.83 (0.461)	มาก	3.10 (0.845)	ปานกลาง	3.13 (0.730)	ปานกลาง	3.35 (0.679)	ปานกลาง
3. การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจัดรูปที่ดินกับเกษตรกร	3.97 (0.414)	มาก	2.93 (0.828)	ปานกลาง	3.27 (0.980)	ปานกลาง	3.39 (0.741)	ปานกลาง
4. การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร	3.83 (0.379)	มาก	3.07 (0.740)	ปานกลาง	3.17 (0.834)	ปานกลาง	3.36 (0.651)	ปานกลาง
5. การรวมกลุ่มของสมาชิก/ชุมชน	4.03 (0.615)	มาก	3.07 (0.828)	ปานกลาง	2.97 (0.928)	ปานกลาง	3.36 (0.790)	ปานกลาง
6. การวางแผนการผลิตข้าวและพืชทางเลือกร่วมกัน	3.77 (0.504)	มาก	3.10 (0.885)	ปานกลาง	3.07 (0.868)	ปานกลาง	3.31 (0.752)	ปานกลาง
7. การวางแผนการตลาดข้าวและพืชทางเลือกร่วมกัน	3.73 (0.640)	มาก	3.03 (0.928)	ปานกลาง	3.30 (0.915)	ปานกลาง	3.35 (0.828)	ปานกลาง
8. เวลาว่างในการรวมประชุม	4.23 (0.935)	มากที่สุด	2.93 (0.640)	ปานกลาง	2.93 (0.944)	ปานกลาง	3.36 (0.840)	ปานกลาง
9. ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	3.93 (1.143)	มาก	2.97 (0.718)	ปานกลาง	2.90 (0.923)	ปานกลาง	3.27 (0.928)	ปานกลาง
10. ความรู้ในการวิเคราะห์ระบบการเกษตร	3.93 (0.828)	มาก	3.20 (0.610)	ปานกลาง	3.20 (0.925)	ปานกลาง	3.44 (0.788)	มาก
11. อำนาจในการตัดสินใจในการปลูกพืชทางเลือก	4.00 (0.695)	มาก	2.50 (0.820)	น้อย	2.90 (0.995)	ปานกลาง	3.13 (0.837)	ปานกลาง
12. การมีส่วนร่วมของเยาวชนคนรุ่นใหม่	4.00 (1.203)	มาก	3.47 (1.074)	มาก	3.23 (1.223)	ปานกลาง	3.57 (1.167)	มาก
13. การตัดสินใจของผู้นำ	3.97 (0.556)	มาก	3.10 (0.712)	ปานกลาง	3.40 (0.855)	ปานกลาง	3.49 (0.708)	มาก
14. ภูมิปัญญาในการจัดการการผลิต	3.83 (0.416)	มาก	3.03 (0.964)	ปานกลาง	3.23 (0.858)	ปานกลาง	3.36 (0.761)	ปานกลาง
15. เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต	4.10 (0.607)	มาก	3.10 (0.845)	ปานกลาง	3.27 (0.980)	ปานกลาง	3.49 (0.811)	มาก

ปัญหา	จังหวัดชัยนาท		จังหวัดกาฬสินธุ์		จังหวัดพัทลุง		ค่าเฉลี่ยรวม	
	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย	$\bar{X}$ (S.D.)	ความ หมาย
16. กติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าว	3.73 (0.521)	มาก	3.50 (1.009)	มาก	3.33 (0.844)	ปานกลาง	3.52 (0.791)	มาก
17. กติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตพืชทางเลือก	3.67 (0.606)	มาก	3.00 (0.947)	ปานกลาง	3.10 (0.960)	ปานกลาง	3.26 (0.838)	ปานกลาง
18. ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่	3.90 (0.481)	มาก	3.67 (0.802)	มาก	3.30 (0.988)	ปานกลาง	3.62 (0.757)	มาก
19. ปริมาณน้ำในการผลิต	3.90 (0.548)	มาก	3.97 (0.850)	มาก	3.17 (1.020)	ปานกลาง	3.68 (0.806)	มาก
20. เงินทุนเริ่มต้น	3.83 (0.379)	มาก	3.37 (0.809)	ปานกลาง	3.27 (0.868)	ปานกลาง	3.49 (0.685)	มาก
21. ผลประโยชน์ที่ได้รับ	3.87 (0.629)	มาก	3.47 (0.776)	มาก	3.10 (0.845)	ปานกลาง	3.48 (0.750)	มาก
22. ตลาดรับซื้อผลผลิต	3.87 (0.434)	มาก	3.50 (0.938)	มาก	3.23 (0.817)	ปานกลาง	3.53 (0.730)	มาก
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.90 (0.615)	มาก	3.19 (0.839)	ปานกลาง	3.16 (0.916)	ปาน กลาง	3.42 (0.790)	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดพัทลุง มีรายละเอียดดังนี้

1) ภาพรวมรายประเด็น พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$) เมื่อพิจารณาในแต่ละปัญหามีระดับความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ปริมาณน้ำในการผลิต ($\bar{X} = 3.68$) รองลงมา ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ($\bar{X} = 3.62$) การมีส่วนร่วมของเยาวชน คนรุ่นใหม่ ($\bar{X} = 3.57$) ตลาดรับซื้อผลผลิต ($\bar{X} = 3.53$) กติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าว ($\bar{X} = 3.52$) การตัดสินใจของผู้นำ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต และเงินทุนเริ่มต้น ($\bar{X} = 3.49$) เท่ากัน ผลประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.48$) และความรู้ในการวิเคราะห์ระบบการเกษตร ($\bar{X} = 3.44$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละปัญหามีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจัดรูปที่ดินกับเกษตรกร ($\bar{X} = 3.39$) รองลงมา การส่งเสริมจากหน่วยงานจัดรูปที่ดิน ($\bar{X} = 3.37$) การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร การรวมกลุ่มของสมาชิก/ชุมชน เวลาว่างในการร่วมประชุม และภูมิปัญญาในการจัดการการผลิต ($\bar{X} = 3.36$) เท่ากัน การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการวางแผนการตลาดข้าวและพืชทางเลือกร่วมกัน ($\bar{X} = 3.35$) เท่ากัน การวางแผนการผลิตข้าวและพืชทางเลือกร่วมกัน ($\bar{X} = 3.31$) ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ($\bar{X} = 3.27$) กติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตพืชทางเลือก ($\bar{X} = 3.26$) และอำนาจในการตัดสินใจในการปลูกพืชทางเลือก ($\bar{X} = 3.13$) ตามลำดับ

2) ภาพรวมรายจังหวัด พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดชัยนาท มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมา เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดพัทลุง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) และ ($\bar{X} = 3.16$) ตามลำดับ

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรของเกษตรกร จำนวน 22 ตัวแปร ผลปรากฏว่าตัวแปรทุกตัวถูกจัดเข้าองค์ประกอบ โดยสรุปได้ เป็น 5 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

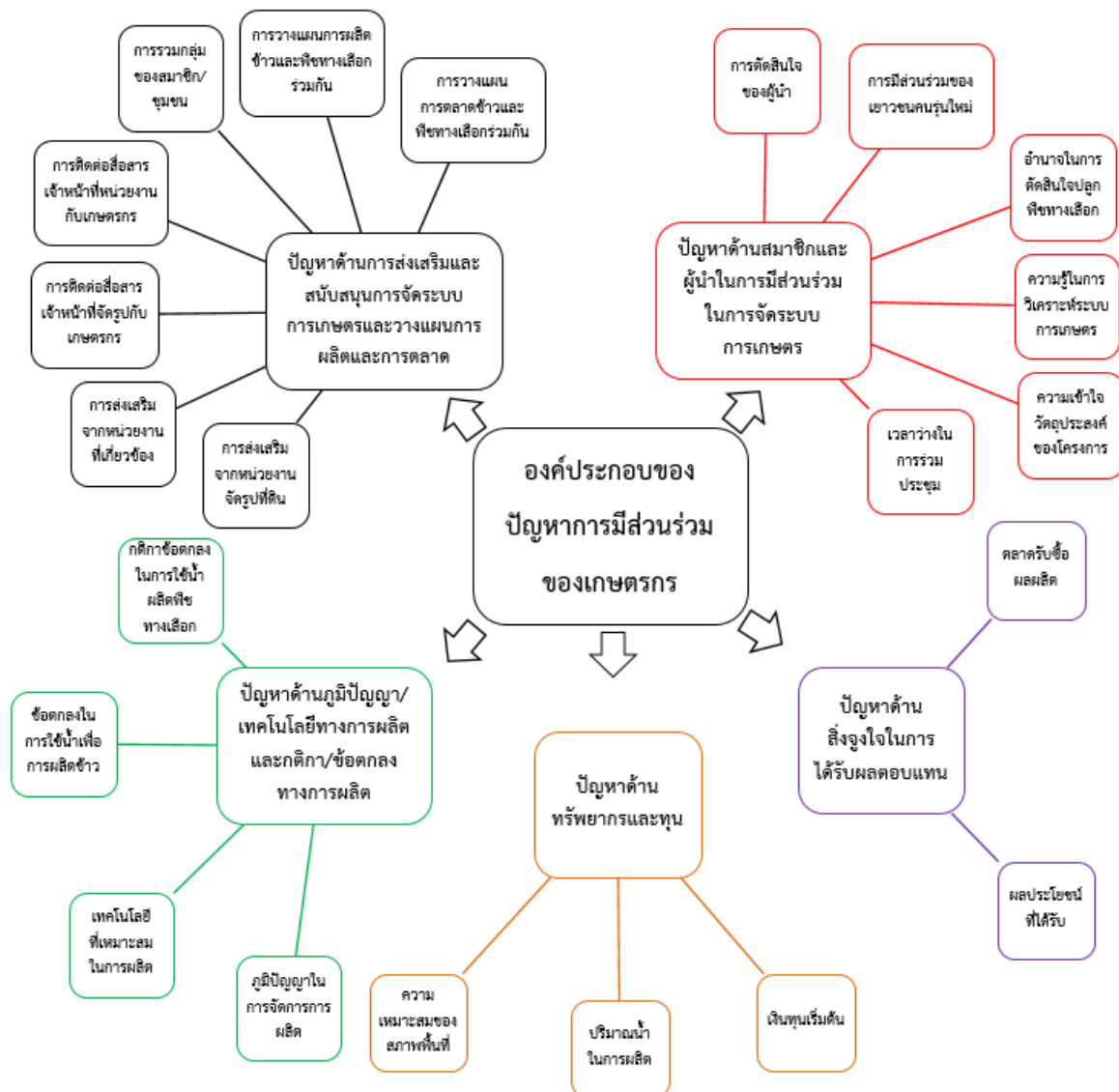
1) องค์ประกอบที่ 1 มีจำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ การส่งเสริมจากหน่วยงานจัดรูปที่ดิน การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจัดรูปที่ดินกับเกษตรกร การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร การรวมกลุ่มของสมาชิก/ชุมชน การวางแผนการผลิตข้าวและพืชทางเลือก ร่วมกัน และการวางแผนการตลาดข้าวและพืชทางเลือกร่วมกันโดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.581 ถึง 0.811 มีค่าไอเกนเท่ากับ 9.511 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 43.230 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **“ปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดระบบการเกษตรและวางแผนการผลิตและการตลาด”**

2) องค์ประกอบที่ 2 มีจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ เวลาว่างในการร่วมประชุม ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ความรู้ในการวิเคราะห์ระบบการเกษตร อำนาจในการตัดสินใจในการปลูกพืชทางเลือก การมีส่วนร่วมของเยาวชนคนรุ่นใหม่ และการตัดสินใจของผู้นำ โดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.536 ถึง 0.727 มีค่าไอเกนเท่ากับ 1.997 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 9.078 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **“ปัญหาด้านสมาชิกและผู้นำในการมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเกษตร”**

3) องค์ประกอบที่ 3 มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ภูมิปัญญาในการจัดการการผลิต เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต กติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าว และกติกา ข้อตกลงในการใช้น้ำเพื่อการผลิตพืชทางเลือกโดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.501 ถึง 0.837 มีค่าไอเกนเท่ากับ 1.417 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 6.443 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **“ปัญหาด้านภูมิปัญญา/เทคโนโลยีทางการผลิตและกติกา/ข้อตกลงทางการผลิต”**

4) องค์ประกอบที่ 4 มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ปริมาณน้ำในการผลิต และเงินทุนเริ่มต้น โดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.501 ถึง 0.813 มีค่าไอเกนเท่ากับ 1.228 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 5.582 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **“ปัญหาด้านทรัพยากรและทุน”**

5) องค์ประกอบที่ 5 มีจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ผลประโยชน์ที่ได้รับ และตลาดรับซื้อผลผลิต โดยมีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.769 ถึง 0.851 มีค่าไอเกนเท่ากับ 1.065 ร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 4.839 เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **“ปัญหาด้านสิ่งจูงใจในการได้รับผลตอบแทน”**

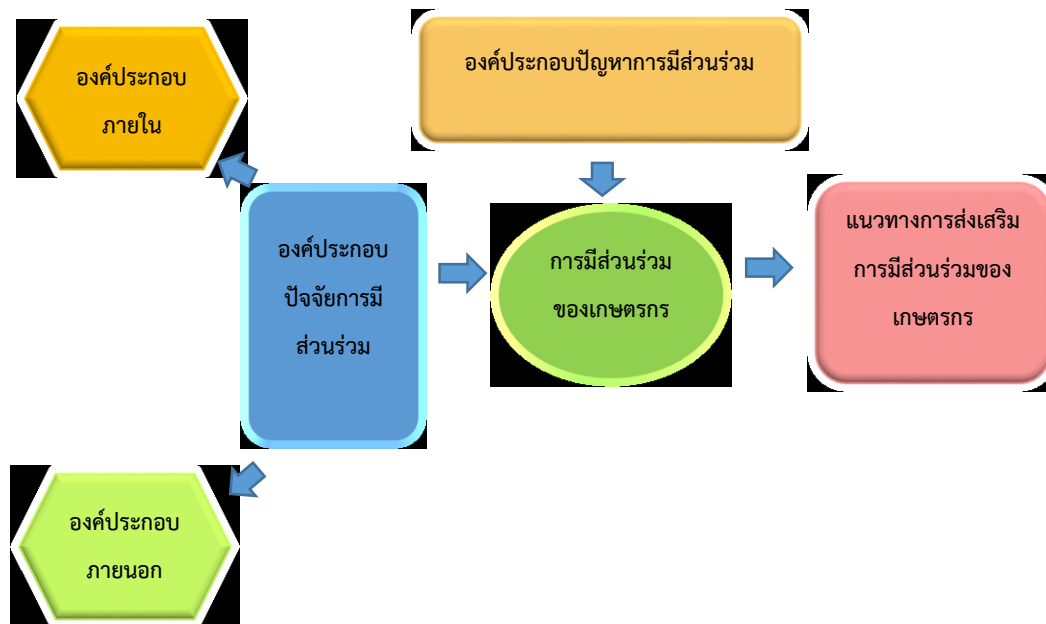

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตร

ผลการศึกษา จากการวิเคราะห์ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเวทีสนทนากลุ่ม พบว่า ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน 2) การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การออกแบบวิธีการ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน 4) การสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 5) การสร้างกลไกขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ และ 6) การเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และ 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกร สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังภาพที่ 3 ข้างล่างนี้

ภาพที่ 3 แนวทางส่งเสริมของเกษตรกร

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร อันดับแรก ได้แก่ ด้านสมาชิก ($\bar{X} = 3.24$) ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปตามแนวคิดของ Creighton (2005) ที่อธิบายถึงการบริหารโครงการต่างๆ ที่มาจากภาครัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมในโครงการนั้นๆ ซึ่งสามารถอธิบายในประเด็นนี้ได้ว่าการส่งเสริมการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่พบว่า แยกได้เป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Yooprasert (2012) ที่อธิบายถึงปัจจัยการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน โดยมีปัจจัยที่สำคัญ เช่น ด้านสมาชิก ด้านผู้นำ ด้านกิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่ม ด้านทุนและทรัพยากร ด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยี ด้านกติกา ข้อตกลง ด้านการสื่อสาร การเชื่อมโยงสมาชิกด้านสิ่งจูงใจในการได้รับการตอบแทน และด้านการสนับสนุนในองค์กรในกลุ่ม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายรัฐ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดหรือกระตุ้นให้เกิดมีส่วนร่วม

3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม จากผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล 2 ประเด็น ได้แก่

3.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยตรงและทางอ้อม จากผลการศึกษาที่พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน 2) การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การออกแบบวิธีการ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน 4) การสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้ง 4 แนวทางนี้พิจารณาได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากตัวเกษตรกร/ชุมชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) ซึ่ง van Dusseldorp (1981) อธิบายว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

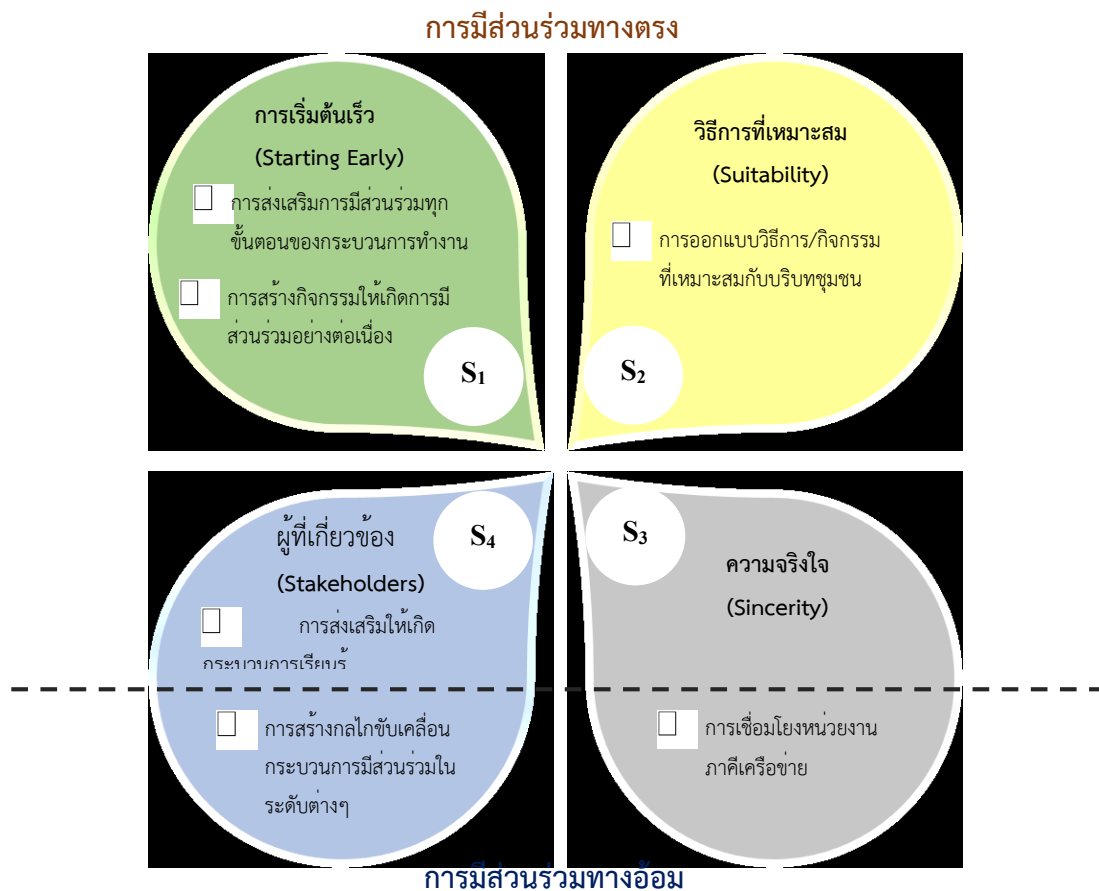
ของประชาชนให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมแต่ละคนได้เข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ โดยตรง ส่วนผลการศึกษาที่พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ประกอบไปด้วย 1) การสร้างกลไกขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ และ 2) การเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย ซึ่งทั้ง 2 แนวทางนี้พิจารณาได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Indirect participation) ที่อธิบายไว้ว่าการมีส่วนร่วมโดยอ้อมนั้นเกิดจากกิจกรรมต่างๆ ของสังคมที่บุคคลอื่นหรือองค์การเป็นตัวแทน

3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลัก 4S จากผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่วิเคราะห์ได้ 6 แนวทาง สามารถนำมาวิเคราะห์กับหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่ง Kaewkummul (2017). ได้อธิบายไว้เป็น 4S กล่าวคือ ผลการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 1) “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน” และ “การสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าแนวทางที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ จึงจัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการเริ่มต้นเร็ว (starting early (S1)) 2) “การออกแบบวิธีการ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน” วิเคราะห์ได้ว่าเป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม ค่านิยม และระดับความสนใจของชุมชน จึงจัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบของวิธีการที่เหมาะสม (suitability (S2)) 3) “การเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย” วิเคราะห์ได้ว่าเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการมีส่วนร่วม จึงจัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบของความจริงใจ (sincerity (S3)) และ 4) “การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” และ “การสร้างกลไกขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ” วิเคราะห์ได้ว่าเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง (Inclusive) โดยเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมหรือได้รับผลกระทบทางบวกหรือทางลบ จึงจัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง (stakeholders (S4))

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลที่พบว่า การมีส่วนร่วมสามารถนำหลักการของการมีส่วนร่วมตามหลัก 4S และหลักการในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและเขตรบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ควรยึดหลักการมีส่วนร่วมตามหลัก 4S โดยพิจารณาร่วมกับการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม สรุปได้ดังภาพที่ 4 นี้

ภาพที่ 4 หลักการมีส่วนร่วมตามหลัก 4S

2) จากผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรที่พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมนั้น ทุกภาคส่วนตั้งแต่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน ดังนั้น แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรจึงควรยึดหลักการเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาหาทางออก ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นรูปธรรม

3) จากผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการเกษตรที่พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรสร้างกลไกขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ และมีการเชื่อมโยงหน่วยงานภาคีเครือข่าย ดังนั้น จึงควรจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนในการจัดการการเกษตรโดยการบูรณาการระหว่างเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในพื้นที่และเครือข่ายนอกพื้นที่

บรรณานุกรม

- Creighton, J.L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey Bass.
- Kaewkummul, P. (2017). *Participatory Public Administration: Technique and Practices*. Bangkok: Kaew-Jawjom Media and Printing Center, Suan Sunandha Rajabhat University. [In Thai].

- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2016). *The Twenty-Year Agriculture and Cooperative Strategy 2017-2036*. Retrieved from [www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER049/ GENERAL/DATA0000/00000022.PDF](http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER049/GENERAL/DATA0000/00000022.PDF). [In Thai].
- Royal Irrigation Department. (2020). Research on Achievement of Operation in Land Readjustment Fund. In Bureau of Central Land Consolidation (Chair), *Symposium Conducted at the Meeting of Bureau of Central Land Consolidation*. Bangkok: Royal Irrigation Department. [In Thai].
- van Dusseldorp, D.B.W.M. (1981). Participation in Planned Development Influenced by Governments of DEveloping Countries at Local Level Areas. In *Essays in rural sociology: in honour of R.A.J. van Lier* (pp. 25-88). Wageningen Agricultural University.
- Vanichbuncha, K. (2016). *Analysis of Advanced Statistics by SPSS for Windows* (11th ed.). Bangkok: Department of Statistics, Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University. [In Thai].
- Yooprasert, B. (2012). *Research on Participation in Agricultural Extension*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai].